

GRADIČ MALA LOKA PRI TREBNJEM

BOŽO OTOREPEC

Ozemlje današnje Dolenjske je že od 9. stoletja spadalo pod Savinjsko krajino, v kateri so krajiško oblast izvajali krajišniki oziroma mejni grofje. Med 9. in prvo polovico 11. stoletja so bili ti iz rodu koroške Heme. Ti so razširili meje Savinjske krajine vse do Sotle in spodnje Krke. Iz tega rodu so bili tudi gospodje Višnjegorski, ki so po Heminem rodu podedovali velike dele slovenske zemlje in ki so se s prvotnega sedeža na gradu Pux v zgornji dolini Mure v prvi polovici 12. stoletja naselili na svoja kranjska posestva in se začeli imenovati po Višnji gori. Njihova posest je segala od zgornje Krke, Višnje gore in Litije vse do podnožja Gorjancev. Leta 1136 so ustanovili cistercijanski samostan v Stični ter mu darovali veliko svoje posesti. Stična je postala pomemben srednjeveški kulturni in prosvetni center tega dela Slovenije.

Med ministeriali Višnjegorskih – vitezi, ki so jim služili z orožjem za podeljeno zemljiško posest – so bili Mehovski, Kronovski, Čreteški, Mirenski, Hmeljniški, Prežeški, Lihtenberški¹ ter celo vitezi iz Reifensteina, današnje Blagovne vzhodno od Celja. Eden od njih, vitez Hartman iz Reifensteina je med leti 1136 in 1169 podaril stiškemu samostanu svojo posest v kraju Loka (»Long«) pri Trebnjem, ki ga zgodovinarji postavljajo na področje Velike in Male Loke.² Leta 1169 je oglejski patriarh Ulrik potrdil Stični poleg ostalih tudi to donacijo dveh hub oz. kmetij v vasi Loka.³

Leta 1277 je stiški opat Konrad zaradi dogovora prodal opatu Bernardu in samostanu v Reinu na Štajerskem samostansko posest t.j. 17 hub v krajih Mačkovec, Videm in Roje.⁴ Zaradi oddaljenosti tega samostana pa je verjetno Stična za Rein to posest upravljala posebej. Tako se v odlomku urbarja iz okoli leta 1400 navaja, da je imela Stična pod odvetništvom Svibenjske graščine 24 kmetij v Veliki Loki ob Temenici in osem kmetij v Mali Loki (»ze Klain Laakch) poleg še številnih drugih. Omenjeni urbar dobesedno navaja: »V Mali Loki je osem kmetij, vsaka daje (za odvetništvo) eno merico ovsu in eno kokoš ter dve pogači (»pagatschen«), spadajo pa pod Stično«.⁵

Leta 1409 je avstrijski vojvoda Ernest Železni potrdil samostanu v Reinu med drugim tudi posest na Kranjskem in to v svibenjskem deželskem sodišču v vaseh Zagorica, Reka,

Škovec, MALA LOKA, Žabjek, Potok in drugje.⁶ Čeprav se torej Mala Loka ob prodaji Stične štajerskemu Reinu leta 1277 direktno ne omenja, smemo vendarle domnevati, da je bilo med takrat prodano posestjo tudi tistih osem kmetij v Mali Loki. Kajti dejstvo je namreč, da je še mnogo kasneje, to je leta 1607, Lovrenc Spičik kupil posestvo Mala Loka od opata Matije in konventa v Reinu, ki je torej vse do tedaj bil dejanski pravni lastnik tega posestva.⁷

Desetino od prosa in lanu, ki ga je pobirala graščina v Trebnjem leta 1436 po fevdni knjigi grofov Celjskih, je v Mali Loki odrajtovalo sedem in pol kmetij, očitno se je medtem odvijalo pol kmetije od prejšnjih osmih.⁸

Žal nam zgodovinski viri o Mali Loki potem dolgo časa popolnoma molče. V velikem urbarju Stične iz leta 1505 je v okrožju Temenice navedena le samostanska posest v Veliki Loki s 17 kmetijami.⁹ Omenjata se sicer v Hribskem okrožju dve kmetiji v »Khleyn Lakch«, toda tu gre za Malo Loko pri Žalni.¹⁰ Naša Mala Loka je bila takrat pravno še last Reina, zato se v tem urbarju ne navaja. Kdaj naj bi graščina Mala Loka z gradom prišla v last rodbine Gall, se ne da ugotoviti. Trditev, da so bili »lastniki gradu« (!) leta 1471 Janez, leta 1478–1507 Ludvik in 1598 Franc pl. Gall, ni z ničemer dokazana.¹¹ V viru, ki je za to uporabljen, to je zapuščinskem inventarju Ehrenreicha Galla iz 1653, se sicer pod temi datumi navajajo le razna fevdna pisma oz. fevdne podelitve na navedene Galle brez navedbe, da gre za posest v Mali Loki.¹² Odgovor na to vprašanje bi mogel dati le v celoti ohranjen tekst teh podelitev, tega pa žal ni.

Prvo doslej znano dokumentirano poročilo o Gallih v Mali Loki je šele iz leta 1585. V vizitacijskem poročilu oglejskega generalnega vikarja Bizancija iz tega leta o razširjenosti protestantizma po Dolenjski, se omenja, da je bil med protestanti tudi »graščak Gall iz Male Loke«.¹³

S kupno pogodbo, sklenjeno 4. maja 1607 leta v Reinu, je opat Matija iz Reina prodal Lovrencu Spiciku oz. Spičiku (»Spizighk«, »Spitschighk«, »Spitschikh«) posestvo Mala Loka (»das Guett Khlein Lagkh«). Za to prodajo cerkvenega imetja je moral predhodno dati svoje privolenje tedanji deželni knez nadvojvoda Ferdinand Avstrijski, kar je storil s

Mala Loka v Valvasorjevi Topografiji Kranjske

posebno privolitveno listino izdano 7. junija 1607 v Gradcu.¹⁴ Žal nam je vsebina obeh listin znana le iz zelo kratkih povzetkov v zapuščinskih inventarjih.

Omenjeni Spicik oz. Spiček pa verjetno posestva ni upravljal sam, ampak je imel tam svojega upravitelja; eden od teh je bil ljubljanski meščan Melhior Foresto in ob prevzemu je bil sestavljen popis premoženja.¹⁵ V času omenjenega Spičika je gospostvo Mala Loka obsegalo: lastna obdelovalna polja v obsegu petih kmetij, dalje 21 podložnih kmetij, šest gostačev, mlin pod gradom, šest kmetij v Javorju (»Jauar«?) s štirimi vinogradi v Novi gorci ter vinograde v Papina Gorici (»Papina pergkh«?).¹⁶

Toda že leta 1634 je Janez Krstnik Spiček s kupno pogodbo, sklenjeno 18. marca, prodal posestvo Mala Loka z vsem pripadajočim Ehrenreichtu pl. Gallu.¹⁷

Ta je umrl decembra 1652 ali v začetku januarja 1653, kajti zapuščinski inventar, sestavljen po njegovi smrti v Mali Loki, nosi datum 16. januarja 1653 in med drugim našteva mnoge listine za Malo Loko.¹⁸

Lastniški delež na Mali Loki je imel tudi Maksimiljan Spiček, čigar vdova Marija Saloma je njun delež tudi prodala omenjenemu Ehrenreichtu Gallu s pogodbo sklenjeno 13. aprila 1653.¹⁹

Kdo je bil Ernest Zupančič pl. Rosenhof, ki ga kot lastnika Male Loke navaja tudi Valvasor, ni točneje znano.²⁰ V zapuščinskem inventarju se omenjata prodajna pogodba za Malo Loko, sklenjena v Ljubljani dne 4. marca 1686 med Zupančičem in Jurijem Andrejem Lukančičem »von Hertenfels und Alten-

lagkh«, ter predajna listina datirana 6. maja 1686.²¹

Jurij Andrej Lukančič je bil iz znane rodbine Lukančičev, loških meščanov, ki so obogateli z železarstvom in bili lastniki starološke graščine, po kateri so imeli tudi plemiški predikat.²²

Toda Jurij Andrej Lukančič je še isto leto meseca decembra umrl, kot to slikovito poroča tudi Valvasor. Tudi v njegovem zapuščinskem inventarju se navajajo listine o Mali Loki, ki smo jih omenili že zgoraj.²³

Njegova vdova Ana Katarina Lukančič, hči Janeza Adama Galla z Gallensteina, je bila lastnica Male Loke v Valvasorjevem času, to je ok. leta 1688–1689.

Valvasor imenuje Malo Loko v svoji Slavi vojvodine Kranjske kot »gradič«, nemško »Schlösslein Klein-Lack«, ki je bil oddaljen od Ljubljane šest milj in od Novega mesta tri milje. Leži na prijetnem in veselem kraju na zračnem hribčku. Pod sabo gleda Temenico, ki teče tod mimo. Nemško ime Klein Lack izvira iz kranjskega imena tega gradu »Malaloka«, kar pomeni toliko kot majhen travnik. Nekoč je pripadal baronom Gallom (a ti so postali baroni šele 1650! – op. B. O.) pa je s prodajo prišel na gospoda Jurija Andreja Lukančiča, kateremu pa je tisti blede sel, ki trka tako na vrata gradov kot beraških koč, leta 1686 odpovedal tako gradič kot njegovega lastnega telesa stanovanje. Zato vodi gospodarstvo sedaj njegova vdova Ana Katarina, rojena Gall, kar sama. – Tla tod okoli so lepo oblikovana in plodna, zato se najdejo tod dobra polja, lepi travniki, mnogo sadja, nedaleč pa tudi vinogradi.«²⁴

Sliki gradu Mala Loka je Valvasor objavil dvakrat: prvič v Topografiji vojvodine Kranjske in drugič v Slavi vojvodine Kranjske. Prva risba je nekoliko daljša in se zato vidijo tri kolesa na grajskem mlinu, dočim se v Slavi vidita le dve. Risba v Topografiji je izdelana bolj skrbno in natančno. Prikazuje preprosto enodropno poslopje s stolpiči (erkerji) ob vogalih in večjim stolpom nad vhodnimi vrati. Pred gradom je večje gospodarsko poslopje, spredaj levo je manjša zgradba, ob Temenici pa grajski mlin na tri kolesa.

Leta 1718 je bil 28. marca v Mali Loki sestavljen zapuščinski inventar po pokojni Mariji Frančiški pl. Wallensperg. Ta je bila prvič poročena s Francem Viljemom pl. Gallom, ki ji je zapustil posestvo Mala Loka. Leta 1712 se je drugič poročila z Janezom Jožefom pl. Wallenspergom.²⁵

Kdo je bila Marija Sidonija, ki se je leta 1693 poročila z baronom Karlom pl. Baumgartner in dobila to leto zaščitno listino za posestvo Mala Loka kot pripadajočim po poročni pogodbi,²⁶ ni iz virov prav jasno razvidno. Vsekakor pa ni bila vdova po Juriju Andreju Lukančiču, kajti njegovi vdovi je bilo sigurno ime Ana Katarina.

Marija Terezija Lukančič pl. Hertenfels se je 25. 9. 1715 poročila z Avgustom Ludvikom pl. Wiederkehrjem, s katerim je imela tri sinove.²⁷ Tako je Mala Loka vse do sredine 19. stoletja bila v lasti rodbine Wiederkehr pl. Widderspach (tudi: Widderspach), ki je razen tega bila še lastnica gradov Griča pri Zabrdju (južno od Mirne), Zapric pri Kamniku ter hiše v Ljubljani.²⁸ Rodbina poteka od Hansa Henrika Widerkehrja, ki se je menda okoli 1609 priselil v Ljubljano iz Švice,²⁹ postal bogat in ugleden meščan in v letih 1634, 1640 in 1641 celo mestni sodnik,³⁰ kasneje pa je dobil plemstvo s predikatom vitez »von Widderspach«. V grbu je imel tudi črnega ovna (nemško Widder) v srebrnem polju.³¹

Okoli leta 1790–1800 je pisal svoja »Dopolnila k Valvasorjevi Slavi vojvodine Kranjske« starograjski graščak Franc Anton Breckerfeld, ki je Valvasorjevim opisom dolenskih gradov dodal še mnogo podrobnosti, zlasti historičnih. O Mali Loki piše tako–le:

»Mala Loka (Kleinlack) ima ime iz slovan-ske oznake Mala Loka, s čemer se označuje mali log ob tekoči vodi – tukaj pač Temenici. Nedaleč od tod, bližje komercialni cesti, kjer se pelje ob vznožju Medvedjeka proti Mokronogu, leži Velika Loka; to je vas, kjer imajo na 25. julija vsako leto dobro obiskan živinski sejem. Oba sosednja kraja Velika in Mala Loka počivata v krilu mikavne prirode, ki jima ne odreče nobene blaženosti. Radost za oči je videti, kako tu plodna polja, grmovite živinske paše, lepo pisani travniki, gozdnati griči in vinogradi tvorijo slikovite scene: daljina je zasedena s spodobnimi cerkvicami v Škovcu, Na

vrhu (?) in v Šentlovrencu z župniščem in drugimi ličnimi hišami. Mnogo tega vabi tukaj k veselemu uživanju: prijeten lov, prijazno sosodstvo, z ribami bogata Temenica, dražestni sprehodi, dobro oskrbovani gozdovi, ki kličejo v hladno senco za igro listov visokih trepetlik, bukev in jelš, delno pa visokih hrastov in dišečih lip, predvsem pa gostoljubni lastnik plemiškega sedeža Mala Loka. On vlada tu na področju, kjer mu daje dajatve več kot 38 urbarskih podložnikov; je gospodar mnogih žitnih polj, pisanih travnikov, prostornih gozdov, dobro oskrbovanih vinogradov in sadovnjakov, bogatih žitnih in živalskih desetih in še drugih zemljiškogospodskih ugodnosti. Zunanost grajskega poslopja označuje ista plemenita preprostost in veselost, ki vlada tudi znotraj po sobanah. Hišna kapela v gradu je podružnica fare Šentlovrenc v Veliki Loki; tudi v njej odseva enostavnost in svetlost. Za čiščenje postavljena oltarna slika Marije Pomagaj, od umetniške roke Metzingerja (Menzinger) je čisto primerna, da dvigne dušo k pobožnosti. – Okoli gradu se kažejo skrbni nasadi oplemenitenih sadnih dreves in murv, ki stojijo pripravljene za pridobivanje svile. Tukaj se vidi tudi velik čebelnjak in gospodarsko poslopje.

Ko so bili grofje Celjski še lastniki obširnega gospostva Trebnje, je bilo obenem njihovo lastništvo tudi posestvo Mala Loka, ki pa se je pozneje ločilo od Trebnjega in prišlo na barone Gall. Po njih je s prodajo prišlo na gospoda Ernesta Zupančiča pl. Rosenhof, od katerega je posestvo odkupil gospod Jurij Andrej Lukančič; ta je umrl leta 1686 in njegova vdova Ana Katarina, rojena baronica Gall von Galtenstein, je ostala lastnica tega posestva. Poročila se je kasneje z gospodom baronom Karlom Henrikom pl. Baumgarten zum Hochenschwangau und Ehrbach, ki je po njeni smrti v letu 17.. posestvo prodal gospodu Avguštinu Ludviku pl. Wiederkehr zum Widderspach. Njegov sin gospod Anton Medard pl. Wiederkehr ni samo posestva postavil v zboljšani gospodarski položaj, ampak ga je celo povečal z nakupom, nekoč pod Rakovnik spadajočih vasi in podložnikov v Čatežu, Zgornji in Spodnji vasi ter gozda Zaplaz.«³²

Zadnji moški potomec Wiederkehrjev je bil Anton, ki je imel hčer edinko Justino. Ta se je leta 1853 poročila s c. kr. stotnikom Markom Trebuhovičem plemenitim Schlachterswert, ki je to plemstvo dobil dedno, potem ko je prebil v vojaški službi 40 let in 8 mesecev. Vendar se je sprl s predstojniki in odšel že 1866. v pokoj. Potem ko mu je 1865. umrla prva žena, s katero je imel tri sinove, ki so po materi podedovali Malo Loko, se je še 1880. drugoč poročil z ženino sestrično Marijo pl. Wiederkehr. Marko Trebuhovič je bil svojevrsten original, ki ga zanimivo opisuje Fran Šuklje v svojih Sodobnikih. Umrl je leta

Mala Loka v Valvasorjevi Slavi vojvodine Kranjske

1902 in se dal pokopati v Zagrebu. Sin-Evgen, ki se zaradi bolehnosti ni maral ukvarjati z Malo Loko in posestvom, je vse skupaj prodal leta 1914 kranjskemu deželnemu odboru za prav nizko ceno.³³ Kasneje je bil grad Mala Loka last dravske banovine, leta 1938 pa Gospodarske zveze v Ljubljani. V njej je bila takrat banovinska gospodinjstva šola.³⁴

OPOMBE

1. Milko Kos, *Zgodovina Slovencev*, Ljubljana 1955, str. 176, 258–9. — 2. Metod Mikuž, *Topografija stiške zemlje*, Ljubljana 1964, str. 32; Jože M. Grebenc, *Gospodarska ustanovitvev Stične ali njena dotacija leta 1135*, *Stična 1973*, str. 14–15; M. Kos, *Gradivo za historično topografijo Slovenije (za Kranjsko do leta 1500)*, Ljubljana 1975, str. 337. — 3. Mikuž o.d., str. 134–135. — 4. Grebenc o.d., str. 134–135. — 5. Wlad. Milkowicz, *Beitrag zur Rechts- und Verwaltungsgeschichte Krains, Mittheilungen des Musealvereines für Krain II*, 1889, str. 20. — 6. Grebenc o.d., str. 134. — 7. Arhiv Slovenije, Zapuščinski inventar G-28, str. 2, št. 1; str. 6, št. 22. — 8. Arhiv Slovenije, *Fevdna knjiga grofov Celjskih 1436–1456*, nekoč rokopis B 313 v Hišnem, dvornem in državnem arhivu na Dunaju, fol. 89v (prej:80v). — 9. Grebenc o.d., str. 108, št. 151. — 10. prav tam, str. 106, št. 97. — 11. Majda Smole, *Graščine na nekdanjem Kranjskem*, Lju-

bljana 1982, str. 280. — 12. Arhiv Slovenije, Zapuščinski inventarji G-20, Zapuščinski inventar Ehrenreicha Galla od 16.I. 1653, str. 9, št. 44–46, 48. — 13. Ivan Steklasa, *Zgodovina župnije Šent Rupert na Dolenjskem*, Ljubljana, 1913, str. 79. — 14. Arhiv Slovenije, Zapuščinski inventar G-28, str. 2, št. 1; str. 6, št. 22; L-28/II, str. 5, št. 4. — 15. Arhiv Slovenije, Zapuščinski inventar L-20/II, str. 6, št. 19. — 16. prav tam, str. 13, št. 80. — 17. Arhiv Slovenije, Zapuščinski inventar L-28/II, str. 4 št. 3. — 18. Arhiv Slovenije, Zapuščinski inventar G-20. — 19. Prav tam, str. 11, št. 59. — 20. J.W.Valvasor, *Die Ehre des Herzogtums Krain*, 1689, XI, 310–311. — 21. Arhiv Slovenije, Zapuščinski inventar L-28/II, str. 3, št. 1; str. 6, št. 8. — 22. Pavle Blaznik, *Škofja Loka in Loško gospostvo*, *Škofja Loka 1973*, str. 226, 328–329. — 23. Arhiv Slovenije, Zapuščinski inventar L-28/II; Testamenta št. 18; Valvasor, *Ehre*, XI, 310. — 24. Valvasor, *Ehre*, XI, 310–311. — 25. Arhiv Slovenije, Zapuščinski inventar W-78, str. 21. — 26. Prav tam, str. 24, št. 6. — 27. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Lazzarinijeva genealoška zbirka. — 28. Smole, o.d., str. 701–702. — 29. Fran Šuklje, *Sodobniki mali in veliki*, Ljubljana 1933, str. 43. — 30. Vladislav Fabjančič, *Ljubljanski sodniki in župani*, rokopis v Zgodovinskem arhivu Ljubljana. — 31. Neuer Siebmacher IV, 2: Otto Titan von Hefner, *Der Adel des Herzogtums Krain und der Grafschaften Gorz und Gradiska*, Nürnberg 1859, S. 21, Tafel 21. — 32. Franc Anton Brecker-

NAČELNIKOV HIŠNI ARHIV V PODKORENU

(UTRINKI IZ PRETEKLOSTI
GORNJESAVSKE DOLINE)

BORIS GOLEC

Ko sem se pozimi 1984 mudil v Podkorenu, prijazni gornjesavski vasi na področju križanja cest čez prelaz Korensko sedlo na Koroško in čez savsko razvodje v Furlanijo, sem v hiši št. 64, po domače pri Načelniku, skoraj po naključju našel vse prej kot skromen, nekaj deset dokumentov obsegajoč hišni arhiv. Že na prvi pogled je obljubljal marsikaj zanimivega in izkazalo se je, da je poleg množine listin, spisov in računov iz 19. stoletja ohranjenih tudi sedem starejših listin iz 17. in 18. stoletja, od katerih jih je šest datiranih med letoma 1640 in 1738, ena fragmentarno ohranjena pa je brez označbe datuma in kraja nastanka. Navedeno gradivo je v kserokopirani obliki postalo poseben fond Arhiva Slovenije med družinskimi fondi, originali pa so ostali v lasti Alojza Kramarja, Načelnika, čigar prednikom so listine tudi pripadale.

Ker izvora najdenih dokumentov zaradi časovne oddaljenosti ni bilo moč precej določiti, se je zdelo verjetno, da so jih posedovali nekdanji gospodarji današnje Načelnikove hiše. Kramar je najstarejša ohranjena pisanja, shranjena skupaj z listinami njegovih znanih sorodnikov v ovalni leseni škatli, povezoval s preteklostjo same hiše, ki je ena devetih v osnovi gotskih in poznogotskih stavb v vasi. Hiša je šesta v vrsti gruntarskih hiš, ki so nanižane na levi strani tik ob stari korenski cesti, gledano od vaškega središča na gorici navzgor. Že dolgo pa Načelnikovo ne zasluži atributa *gruntarske* hiše, saj pri hiši ni več nikakršne zemlje. Na nekdanje domovanje trdnih kmetov spominja le še nekoliko ambiciozna kmečka arhitektura z gotskimi oboki v severnem kletnem delu, rozeto in v tram vrezljanim napisom 17-INRI-49 v spodnjem bivalnem prostoru, ki je tudi po izročilu mlajšega nastanka, ter z nadstropjem z lesenim zunanjim hodnikom. Nekdanje Pleševo, kot se Načelnikove hiše spominjajo le še najstarejši Korenci, so stari gospodarji razprodali že konec 19. stoletja, hišo z vrtom in gospodarskimi poslopji pa je leta 1904 kupil od Alojza Grilca ujec sedanjega lastnika Janez Petraš (vl. št. 313, h. št. 33). Ta je bil načelnik podkorenskega gasilskega društva od njegove ustanovitve leta 1908 in po njem je hiša z izgubljeno kontinuiteto gospodarjev Plešev dobila novo ime *pri Načelniku*.

Preden se lotimo predmeta obravnave – li-

stin iz Načelnikovega hišnega arhiva, povejmo nekaj besed o vasi Podkoren. Naselje je bližnji zahodni sosed Kranjske gore in je nastalo v najbolj neposrednem vplivnem območju stare poti na Korenski prelaz. Ime je dobilo po gori Kóren, v katere vznožju se je razvilo, prebivalci pa so Korénci. Gre za razmeroma starejše naselje v vrsti naselij Gornjesavske doline ali Doline, tukajšnje poselitev pa povezujejo s srednjeveško kolonizacijo s koroške strani. Poleg arhivskih virov osvetljuje naselitev Doline tudi njena narečna podoba, saj govore najzahodnejši Ratečani koroško – ziljski govor, od Podkorena pa se začenja območje druge govorne skupine, kompromisa med koroščino in gorenjščino. Podkorenski kmečki domovi so drug ob drugem nanizani tesno ob korenski poti, ki se vije nad grapo hudourniškega Krotnjeka, predstavljajo pa starejše jedro vasi na izoblikovanem skupnem vaškem prostoru – gorici, kjer se stekata stari poti iz Kanalske doline in s Koroškega. Z razvojem kajzarstva se je pozneje »Pod bregom«, prav nasproti kmečkega jedra vasi razvilo strnjeno območje kajž. Domovi vaške revščine, ki v dolinskih vaseh povečini združujejo pod eno streho hišo in manjši hlev z enim samim prostorom za živino, so v večji meri raztreseni še ob glavni vaški poti v severnem delu vasi. Prav tod, med socialno šibkejšim slojem Podkorena, so živeli in z listinami varovali svoje skromno imetje ljudje, ki nastopajo v dokumentih Načelnikovega arhiva.

Kot se je pokazalo po skrbni obdelavi gradiva, je prav vse dokumente prenesel v kupljeno Pleševo – Načelnikovo hišo šele Janez Petraš (1867–1945). Nekaj dni po nakupu kmečkega doma je prodal svojo kajžo nedaleč stran pod korensko cesto, v kateri se je rodil in kjer so stoletja domovali njegovi predniki. Kajži se je reklo *pri Kavcu* in je stala kakšnih petdeset metrov severno od Načelnikovega doma. Zadnji starih gospodarjev, Janez Petraš, jo je leta 1904 prodal svojemu svaku Jožefu Kramarju, očetu sedanjega Načelnika Alojza Kramarja. Nato sta v obdobju med obema vojnama sledila Jožefu Kramarju še dva lastnika, od katerih je drugi nadomestil kajžo s še stoječo Gregorijevo žago. Ko so podirali leseni Kavčev dom, je bil njegov hišni arhiv že več desetletij spravljen pri Načelniku. Le v špranji med lesenim tramovjem so našli cesarski bankovec,